

SIONULU ROMANESCU

foia besericésca, literaria si scolastica.

Vien'a,

15. Augustu
1865.

Sionulu rom. ese de dóue ori pre luna, in l. si 15. a lunei, cuprindendu o cóla si diumetate. Pretiulu pre unu anu e 4 fl. v. a., pre diumetate de anu 2 fl. v. a. Pentru tiere afara de Austri'a se mai adauge portulu postalu.

N^o

4

Prenumerarea se face la redactiune in seminariulu gr. c. centralu din Vien'a (Schönlaterngasse Nr. 10), si la p. t. domnii corespondinti. Tóte epistolele sunt de a se tramite la redactiune francate. Corespondintiele nepublicate se voru arde. Scrisori anonime nu se primescu.

Anulu

I.

CUPRINSULU: Despre sínóde cu privire la Romanii gr. catolici. — Studie asupr'a crestinismului (urmare.) — Reflectari la „Viéti'a lui Isusu“ scrisa de Renan. — Educatiunea colegiala (capetu.) — Corespondintie: Mofninulu micu (Iubire crestinésca si fratiésca-natiunale, reciprocitate intru immortalarea gr. orientaliloru si gr. catoliciloru.) Lugosiu („fondulu rudolfianu.“) — Inscientiari din provinci'a nóstra beser. (archid. Albei-Julie: date statist. scolarie; — díeces'a Ghierlei: date statistice, ordinatiuni, schimbari personali.) — Literatura. — „Reuniunea francfurtana de brosiure.“ — Ochire prin lumea politica. — Varietati.

Despre sínóde, cu privire la Romanii gr. catolici.

VI.

„Cu poteri unite!“ Simbol. imper.
Franc. Ios. I.

Spre incoronarea opului ne-aruncaramu in cele precedinti intrebarea: cumca in urm'a urmeloru ce dorimu si voimu noi Romanii gr. catolici? Voimu noi sínóde mestecate seau nemestecate? Si eara-si: voimu noi mai antâiu sínóde díecesane si dupa aceea sinodu provinci-
alu, ori dincontra? — Déca andresniramu a propune cá consecintie acumu respicaterle cestíuni practice, si déca ne-incumetamu prin aceste a respunde la ele: ast'a o facemu numai in credinti'a, cá precumu convingerile nóstre manifestate si depuse in acésta cununa de articli onoratulu publicu cititoriu le-va fí aflu intemeiate pre adevéru, asia nu altfelu si modestele nóstre pareri, ce vomu a ni-le descoperí in cele urmatórie, se voru telní asísiderea cu opiniunea unanima a maioritateri precumpanitórie, de nu a totalitateri barbatiloru nostri competinti.

Sínóde mestecate seau nemestecate? —

Noi ne-magulimu a fí demustratu, desí prescurtu dara de ajunsu, cá, precumu nici sínódele si forurile propopesci si parochiane, asia nici participarea laiciloru la sínóde, seau cu altu cuventu sínódele mestecate, nu sunt nicedecumu ce-va lucru nendatinatu in beseric'a catolica si strainu de disciplin'a ei; si cumca, déca acele ori asemeni institutiuni din templare se mai gasescu si alt' unde-va: apoi acele asiediumente sunt cu multu mai vechi in beseric'a crestina catolica, ba originea si léganulu loru se póte documentá numai in beseric'a catolica, mai alesu cea apusana. De alta parte noi n'amu lipsitu a indegetá si aceea, cumca usulu de adi in beseric'a catolica restringe numirea de sinodu la adunarile constituite din capeteniele besericesci si ténute cu preeminintia in trebile credintiei si ale moralei. Si acést'a o fecemu cu desclinire din acelu temeiu, pentru cá nu ne erá necunoscuta obieptiunea, cu carea le-place unor'a a stá inainte, dícundu cu cei betrani: cá *numele demultori strica lucrului* (nomen inficit rem.) E bine! déca e pana intr' atát'a, apoi noi nu stámu nici pre unu minutu la indoéla, ci fora téma de contradícere din vreo parte seau din alt'a dechiaramu, cumca noi jérfimu bucurosi numele, numai lucrulu se-lu avemu.

Si intr'adeveru in vécurile trecute pre ins'a-si beseric'a catolica asia de puçinu scrupulósá o aflamu in privinti'a acést'a, cátu pentru sínódele besericesci monumentele istorice eclesiastice ne-au pastratu o multíme de alte numiri, precumu: numirea de concilie, convente, congregatiuni, convente sinodali, capitule scl. (concilia, conventus, congregationes, conventus synodales, capitula.) Eará dorintiele si pretinsíunile laiciloru nostri sunt in acestu respectu asia de modeste si cumpetate, cátu ei necumu se se tiena mortísiu de numele „sinodu“, ci dincontra noi audíramu mai asta primavéra cu urechiele, cumu unu barbatu de alu nostru de frunte, toturorú Romaniloru preaveneratu, dechiará: precumca lumenii nostri nice macaru in mesur'a ~~prin mi maiante~~ curaita seau mai bine indegetata nu voru a se inbuldí se se mestece in afacerile besericéi nóstre, numai déca aru fí fericiti se-le véda odata pre acele prin singur'a preotíme radicate din decadinti'a si ruin'a, intru carea jacu asta-di; vediuramu cu ochii, cumu totu acelu preastimatu publicistu si literatoru in numéru 29 alu Gaz. Trans. órecumu-si reinnoesce dechiaraarea, svatuindu: cá „mirenii se nu se ambiie nicidecumu la sínóde, se nu incete inse a provocá mereu pre clerici, cá ei se restaure sínódele intru intielesulu canóneloru.“ Astfelu se dechiara lumenii nostri. Noi inse ne luamu libertate a propune faciá cu atari dechiariatiuni toturor'a spre seriósá meditatiune urmatóri'a intrebare: óre jace intr' adevéru in interesulu besericéi nóstre, cá lumenii se se eschiuda si de la cea mai mica impartásire la afacerile besericéi nóstre scolarie, fundatiunali si administratiunali? Seau cá dóra spiritulu domnitoriu alu tempului mai vertosu pretinde in modu imperativu: cá dinsii prin acést'a si asemeni legature se se lege de s'ar poté cátu mai strinsu de besericá; cá alipirea loru cátra acést'a estmodu se se intarésca; si cá in acestu tipu si participarea loru mai activa la viéti'a interna a besericéi, la viéti'a ce purcede si se nutresce din putiulu celu nesecatu alu gratiei domnediesci, se castige nóue motive si impulsuri, si asia se sporésca spre fericirea si bucuri'a comuna?! —

Esemplesu atragutórie. Atentiunea nóstre in respectulu intrebarei de sub disputa inca nu se póte se nu o traga asupra-si desclinitu dóue confesiuni religiósé din patria: un'a necatolica in Ardélu, alt'a gr. orientala in Banatu. La cea de antâiu vedemu mai pre fiacare anu in acelasi tempu tienendu-se o *adunare comuna* din laici si pastori sufletesci, eara dupa dimiterea laiciloru unu

sinodu comunu din singur'a preotîme; la cea din urma totu asemenea celebrandu-se unu *congresu* si unu *sinodu*. Ci cá se nu ni-se impute din vreo parte asta *provocare nenocinte* si ast'a *abatere scurta de la obieptu*, ne-aperamu — fora cá, dupa demonstrarile istorice de mai susu, se ni-o póta luá acést'a cine-va in nume reu — cu santulu Iustinu martirulu, carele filosofiloru pagani, la cari inca se afla nescari urme debile de unele adevaturi sublime ale crestinismului, le-opuse sentinti'a: „Nu tienemu noi parerile altor'a; ci toti ei, imitandu-le ale nostre, graescu. Deci tóte câte se afla la altii escelinte díse (noi adaugemu: si intogmite), acelea ale nostre sunt.“ („Non ergo eadem nos ac alii opinamur; sed nostra omnes imitati edisserunt. Quaecunque igitur apud alios omnes praeclare dicta, ea nostra sunt.“ Apolog. I. n. 68; Apolog. II. n. 13.)

Dica-se dreptu-aceea si la noi adunarea preotîmei si a fruntasiloru nostri lumeni, tienenda in trebile cele materiali si temporali ale besericeii romane unite, sinodu, ori numésca-se congresu, ori chiamo-se conferintia, ori botedie-se congregatiune, ori altcumu: in cele din urma totu un'a. Numai cátu noi eara si eara repetîmu, cá dupa convingerea nóstra individuala asta-di, candu in tóte societatile si intrunirile, realizate spre ce-va scopu cátu de neinsemnatu, resuna pre óra si minutu devis'a „cu poteri unite;“ asta-di, sub constelatiunea atátu de schimbatiósa a evenimenteloru lumei civilisate, fórte cu anevoaia seau dóra pana-i lumea nu vomu se ajungemu a vedé in florirea dorita a besericeii nóstre, déca cele dóue parti constitutive ale besericeii, déca cei doi factori ai ei, preotii si laicii, nu-si voru tinde spre comunulu scopu santu spre comun'a tienta sublime cu sinceritate man'a fratiésca; cáci in eternu e adevratu ceea ce canta preafrumosu poetulu Moldovei, V. Alesandri, cá

Unde-i unulu, nu-i potere

La necasu si la dorere:

Unde-su doi, poterea cresce!...

Se mergemu mai departe.

Voimu noi mai antáiu sínóde díecesane si dupa acea sinodu provincialu, ori dincontra? —

Noi scimu fórte bine, cá datin'a de adi in beseric'a romano-catolica poftesce celebrarea conciliiloru metropolitane inaintea celoru episcopesci; scimu si aceea, cá nuntiatu'r'a apostolica din Vien'a intr'unu rescriptu alu seu, din 16 Aprile 1861 nru. 2171, in conviersuire cu Benedictu XIV. (De synod. dioec. lib. I. cap. 6.) respunde: „cumca, deórace sinodulu díecesanu e o institutiune partecularia a besericeii latine, eara beseric'a resariténa s'a indatinatu a convocá concilie provinciali: ar fí *cu multu mai cu svatu* a tiené inaintea de celu díecesanu sinodu provincialu.“ (Cùm synodus dioecesana peculiare institutum sit ecclesiae Latinae, orientalis vero provincialia concilia convocare consueverit: liquido patet, longe consultius esse dioecesanae provincialem praemittere.) Macaru cá noi socotimu, cumca chiaru asia de bine s'ar poté díce, cá si adi celu puçinu une sínóde episcopesci se tienu inaintea celoru metropolitane, fiendu cá in intielesulu canóneloru actuali celea trebuescu convocate in fiacare anu, precandu cesteá numai la trei ani odata; prin urmare e preste potintia, cá in sínódele díecesane mai desu celebrate se nu se descópera multe rele, se nu se aduca pre tapetu multe intrebatiumi, pentru ale caroru sterpire si respectivu deslegare sinodulu episcopescu luandu astfelu iniciativ'a se poftésca legi si normative de la sinodulu provincialu

fiitoriu. Apoi ce va se insemne ast'a alta- ceea, decátu dupa parerea nóstra chiaru prevenirea sinodului metropolitanu prin sinodulu díecesanu?

Dara preste tóte aceste conchiamarea sínódeloru díecesane mainainte de cele provinciali nu ar fí si nu e vreunu lucru nou, nemaiaudítu si nemaicunoscutu in beseric'a catolica. Se apelamu óre spre proptirea si demonstrarea asertiunei nóstre eara-si la istoria? Se ne mai luamu óre andresnéla de a ostení denou pre onoratulu cititoriu cu propunerea si insírarea unei cete de documente, cari se propumne dí's'a nóstra? Cáci potere-amu dupa Hardouin (tom. V. pag. 115), Sirmond. (tom. III. oper. pag. 81), Baluzius (tom. I. Capitul. reg. Francor. pag. 657—662), Harzheim (tom. II. Concil. German. pag. 42) si altii nenumerate de aceste aduce inaintea din acele tempuri, intru cari natiunea germana figurá de cea de antáiu a crestinatatiei. Fia destulu a provocá astadata numai la desu amintitulu Binterim, membru academiei catolice seau a Curitiloru in Rom'a (academia Quiritum), carele in multu laudata si citat'a sa carte (Pragm. Gesch. der deutsch. Concil. tom. I. pag. 114) in privinti'a modrului tienerei sínódeloru natiionali, provinciali si díecesane in imperiulu romanu din evulu midilociu pre urm'a monumenteloru istorice statoresce urmatóriele principie: „1) Episcopiloru — díce — li-se aretá (in epistolele rege-sci convocatórie) tempulu si locul fiitoriei adunari sínodale; 2) li-se demandá, *se-si convóce mai antáiu parochii la unu conciliu díecesanu*, pentru cá de la dinsii se afle starea besericelor si a comunelor, precumu si aceea, cá in ce chipu aru fí a se face indreptarile de lipsa; 3) episcopulu mai trebuiá inaintea de conciliu se caletorésca si se tiena visitatiune prin intréga díeces'a, spre a cercá si sciricí despre viéti'a si tipulu invetiarei seau predicarei preotiloru; preurma 4) cu epistol'a convocatória dinpreuna li-se impartasiau episcopiloru in scrisu punctele, despre cari erá se se pertracte in conciliu.“ Asia Binterim din cuventu in cuventu. —

Departa se fia, cá noi se voimu prin tóte aceste a trage macaru cátu-si de puçinu la indoéla lips'a cea ne-aperata, ce o avemu noi Romanii gr. catolici si de concilie metropolitane. A vre a negá acést'a n'ar insemná nici mai multu nici mai puçinu, decátu a nu dorí, cá besericele si eparchiele nóstre gr. catolice se le vedemu odata organizate dupa acelesi legi unifórme si pre aceesi basa comuna; decátu a nu vre, cá provinci'a nóstra metropolitana se formeze intr' adeveru unu corpu organicu; si in urma a nu oftá, cá, dupa dícal'a romanésca, estmodu in noi, toti fiii credintiosi ai besericeii romane unite, o anima si unu sufletu se bata. Cine doresce sinceru, cá noi Romanii uniti se scapamu odata de nesiguranti'a si nestabilitatea, intru carea ne aflamu in privinti'a drepturiloru si a toturor trebiloru nóstre besericesci, si intru carea mai cá ne-aseenamam giuruletiului seau steagului de ventu; cine vre aievea si cudeadinsulu, cá se ne-mantuimu odata de acea invaluíela, de carea cuprinsi multi in multe locuri nici nu mai sciu, cá de ce legi si canóne au se se tiena in afacerile nóstre besericesci, si cá ce este dreptu si obligatoriu in beseric'a nóstra si ce nu, (eara acestu adeveru fapticu, speramu, cá pre nimene nu-lu va vatemá); cine le-ascépta tóte aceste cu doru si sete: acél'a necumu se fia incontr'a, dar nu póte decátu se lucre dupa potintia din respoteri pentru convocarea cátu mai in pripa a unui sinodu provincialu, carele aducundu nesce legi, ori, cumu s'aru díce, normative seau regulative seau canóne fundamentali pentru intréga provinci'a besericésca a Albei-Iulie, si staruindu pentru re-

cunoscerea acelor'a si din partea statului, se ne libereze de starea presinte anormala, necomoda si tare daunatiosa, in care stare fația cu tóte lucrurile besericej nóstre romanesci gr. catolice ne-leganamu asia-dicundu cá frundi'a pre apa si ne-invertimu dupa tóte venturile.

Inse apoi aceea totu insulu ne-va concede, cá atinsele normative ori regulative fundamentali numai atunci voru se fia intr' adeveru nimerite si salutară, dupa cumu oftamu, déca ele se voru face si intogmí cu neprecurmata privire la lipsele si impregiurarile actuali ale dieceseloru nóstre si ale diferiteloru tienuturi ale acestor'a. Ci cumu si deunde se se cunósca acele lipse si giurstari cumu se cuvine, si, asia-dicundu, din radejin'a loru si in tote amenuntimile loru? Noi marturisimu, cá nu amu scí altu modru si midilocu mai acomodat, cá celebrarea sínódeloru diecesane; mai alesu, cá visitatiune canonica in cele mai multe parti ale eparchieloru nóstre nici de diecenie nu s'a mai tienutu. Sinódele episcopesci aru fí dara de astadata, pentru necesitatea urginte, cea mai buna si mai generala visitatiune. —

Altmintrea in fine mai recugetandu odata la intrebarile, ce le-puseramu la inceputulu acestui articlu, ne-vine si preste voia in minte cunoscut'a dísa a faimosului beliduce Montecuculi, carele precumu spunu intrebatu fiendu despre cele trei recerintie de capetenia, prin çari ar cugetá cá va fí in stare se franga poterea otomana si se triumfe in modu decidiutoriu asupr'a ei, respunde: „Mi-trebuescu antáiu: bani; a dóu'a: bani; si a trei'a: bani.“ Astfelu si nóue la cestiunile: cá, ce dorimu noi Romanii gr. catolici? Dorimu noi óre sínóde mestecate ori nemestecate? Si eara-si: dorimu noi sínóde episcopesci mai antáiu si apoi metropolitane, ori dincontr'a? La tóte si dupa tóte aceste ne-vine se respundemu cá Montecuculi, cá dorimu antáiu: sinodu; a dóu'a: sinodu; si a trei'a eara-si: sinodu; — fia oricum, numai se-lu vedemu odata adunatu. **Dr. G. S.**

Studie asupr'a crestinismului.

(urmare din numerii 1. si 2.)

Vediuramu in cele precedinti *primulu* argumentu adusu spre mai marea intarire a sentintiei nóstre: *cá ratiunea nu e incontr'a credintiei*; deci se ne întórcemu acum'a la *alu doilea*.

Intrebati filosofi'a cea adeverata, intrebati mintea cea sanetósa si esperienti'a tuturoru vécuriloru: cine fure si sunt acei ómeni, cari nu potura si nu potu crede? Si voru respunde cu vóce unanime: acei'a, cari se folosira si folosescu mai puçinu seau reu de mintea data omului, va se díca: imnorantii si pasiunatii.

Primii: pentru cá fiendu ei cufundati in cele materiali, nu sunt in stare se se inaltie de sine cu spiritulu mai pre susu de lucrurile, ce le cunosc prin semtíre, si se formédie nescari discursuri nescari deductiuni mai adunçe, nice se lasa de a se manuce de cei mai preceptuti.

Cesti'a: pentru cá ochii mintiei loru sunt painginiti de patimele predominantie in ei, asia, incátu purcediendu in scrutarea adeverurilor, nu primescu aceea, ce le-ar dictá ratiunea sanetósa de adeveratu, ci dincontra din capulu locului cërca in totu modulu se faca de adeveratu aceea, la ce-i duce mintea turburata de patime.

Si déca e adeveratu aceea, cá intre tóte pasiunile omenesci superbi'a spiritului si coruptiunea animei sunt mai infocate: ce mirare, déca totu acestea dóue sorori fure si sunt, cari intuneca mai tare mintea si o predomnescu, incátu cele mai mari pericule si daune in sant'a beserica se nascura din ele cá dintru o radecina veninósa. Eaca dara imnorantii si pasiunatii-su acei'a, in a caroru anima se furisiesce necredinti'a!

A) Se luamu mai antáiu pre imnoranti.

Necredinti'a se ivesce in tempurile nóstre mai cu séma la junime, candu mintea juna-si desfasiura activitatea sa, candu fantasi'a ei e fórte infocata; asia cátu, déca institutiunea nu va fí fostu cumu se cade buna, cu temeiu si de tempuriu, ea in etatea acést'a usioru lunea pre preçepisiulu fantasiiei si se insiéla reu.

Déca se afla ea in atari institute, unde educatiunea si cultivarea se face in spiritulu religiunei crestine, ea devine binecuventarea soçietatiei omenesci, din ea esu ómeni folositori soçietatiei si genului omenescu, esu ómeni onesti si cetatiani buni. Dara adeseori dins'a ese din atari institute, cari-su incredintiate unoru barbati au neesperti au plane infideli, si asia despre religiune au nu au nice o cunoscintia, au cu totulu superficiale.

Mi-aducu aminte, cá erau nu demultu unele institute, unde religiunea se propuneá mai alesu in clasile inferiori intru unu modu atátu de reu si cu atát'a nepasare, incátu multi scolari o considerá numai de a sieptea spíçia din rót'a carului, si nu-si poteau esplicá, cumu se póte cá religiunea se ocupe primulu locu intre obiepte si totusi se fia tractata asia de usioru, eaca tréca duca-se. Deací apoi atare junime reu educata trece pragurile academiiloru si universitatiloru si cá semidocta contemmandu si despretiundu tóte doctrinele si opurile bune cá unu fumu dintru o sugara, póte se devina indiferinta, imnoranta si in urma chiaru ateista. Atari juni atunci'a voru considerá preotímea de farisei, — de ómeni, cari insiéla lumea, pentru cá se aiba posturi grase, — religiunea numai de unu instrumentu mortu de a orbí pre poporu, cá se-lu póta mai bine tunde si mulge.

Si óre nu au esítu si pana acum'a de atari? M'asi semtí fericitu déca nu! Apoi poftimu ómeni, cari cu tempu au se fia anim'a corpului natiunale! Védia, caror'a le jace pre sufletu educatiunea junimei, se póta respunde odata Judecatoriului. Aici preoti cu crucea in frunte, si cu arm'a scientiei in mana! — —

Cumu devinu increduli artistii? Prin mii de arti si seductiuni, in braçiele caror'a se arunca, numai cá se nu guste puçinelu si celu puçinu in díle de serbatori adeverurile credintiei, ori respectivu negligundu-le instruirea.

Apoi clas'a cetatianiloru cumu ajunge de-si pierde credinti'a? Subtrasi prin multe midilóce si instrainati de beserica, ne mai audíndu esplicatiuni oportune, uita si de acele, pre cari le sciura in copilaria; si asia-i sufla si celu mai micu ventu, si devinu préd'a si vîp-tim'a si celoru mai ticalóse sofisme. Ce e direptu la noi fația cu poporulu stá lucrulu inca bine. Dara aceea inca mai cá nu se va poté negá, cá adeseori la noi cultulu divin devine mai cu totulu mechanicu — fora unu picu de esplicatiune a cuventeloru vietiei eterne, si asia poporulu esa din beserica cumu a si intratu, fora de a fí si invetiatu ce-va.

Mergemu mai incolo si intrebámu: cumu póte se se mai latiésca inca necredinti'a? Cine vietuesce adi si cunósce soçietatea moderna, va fí datu adeseori preste

ómeni increduli, cari se silescu cu mani cu petióre a nimicí credinți'a; va scí o multíme de carti, unde scriendu-se multe verdi si usucate, auctorii loru totu intru acolo tientéza. — Óre inse sunt acesti ómeni acei'a, pre cari soçietatea omenésca-i are de mai preceptu? —

Cugetati dora, cà atari ómeni au descoperitu adevăruri si ratiuni cu totul noue, cari póte aru fi remasu necunoscute ascutítei minti a unui s. Augustinu si s. Tom'a precumu si a altoru mari doctori vechi si noi, cari-si petrecura tóta viéti'a studiandu si admirandu profunditatea credintiei? Au óre dreptu de a urgisí si nebagá in séma acea vechia intieptiune atari ómeni, cu studiále ce le fecera, — — — cu ocupatiunile cele grele, in cari-i vedemu sudandu in tóte dílele, petrecundu-si dí si nopte, gustandu din dulcetiele lumei, jocandu, saltandu si facundu alte de aceste? — —

Eara argumentele, pre cari baséza ei necredinti'a-si, sunt atátu de superficiali si de atâtea ori descantate, încátu te miri, cumu le mai potu aduce inainte.

Si ce potu se opuna atari ómeni credintiei? Sofisme vulgare, triviali, repetíte de miie de ori, si totu de atâtea ori respinse si refutate cu cea mai mare chiare-tate de atáti doctori ai santei beserice.

Ei confunda doctrin'a catolica cu cea eterodocsa; impumnéza aceea, ce nu apera nime, si defendéza, ce nu impumnéza sufletu de omu. Ascriu besericei, ce dins'a condemnéza; si scornescu inimici, unde nu sunt, cá se póta reportá glori'a eroului de după hornu, combatandu-i pana la cea din urma picatura de sange, — precandu de alta parte nu potu se aduca nice câtu e negru sub unghia incontr'a adeveratei doctrine a santei beserice.

Speculatiunile teologice ale lui Renan, About, Botteri, Govean, Bianchi-Giovini, Bonavini si ale altor'a sunt atátu de nefundate, încátu vinu de risu inainte mintei celei sanetóse si se refutéza de sine.

Asia dai in conversari si soçietati de ómeni, cari se falescu cu necredinti'a-le; si déca-i intrebi, cà citit'au ei cutare ori cutare opu? ti-respundu, cà nu au opu de o atare lectiune. Au nu e acés'a oimnorantia si despretiure grósa a totu ce e bunu in literatur'a besericei? —

B) Alta fuintana a necredintiei e superbí'a.

Aruncati unu picu ochii in istori'a besericésca si spuneti-mi: ce a fostu cau-s'a atátori eresie, erori, turburari, desbinari si batalie? Superbí'a. —

Luati a mana indicele romanu alu auctoriloru opriti si veti vedé acolo numele filoru superbiei, cari, dotati cu talente alese, trecura marginile cuvenite si nevrendu a-si plecá besericei — autoritateri domnediesci — capulu, se fecera sclavi orbi patimeloru, superbiei proprie.

Si intru adeveru credinti'a crestina si superbí'a omenésca nu potu se stee nicidecátu si nicicandu langa olalta. Pentru ce nu? Pentru cà un'a eschide pre cealalta. — Cine are credintia se lapeda de superbia, cunoscundu, ce póte si ce ajunge mintea omenésca, pana unde se póte ea intinde si pana unde nu; eara despre adevăruri judeca fora preocupari. Superbí'a dincontra le-dà tóte preste olalta, tóte de a valea, si atribue mintei ce nu posiede, si asia intindiendu-si si radicandu-si nasulu mai susu de câtu se cade, se dà de a rotogolulu pre cóst'a decadintiei si descinde acolo, unde nice cà ar cugetá omulu; acolo, unde te infiori. Ast'a o patíra eresiarhi, ast'a multi filosofi vechi si mai prospeti.

Si ce mirare? Cine vre se intre in edificiulu crestini-mului, are opu de umilitate. Pre usi'a edificiului crestinu e scrisu, pentru cei ce vreu se intre si remania in elu, sentinti'a: Umiliti-ve capetele vostre; capetele vóstre Domnului se-le plecati! Si cine nu intra pre ast'a usia, mai curundu ori mai tardiu-si pierde credinti'a. Se fimu bine intielesi. Candu dícemu, cà e opu de umilitate, nu eschidemu ratiunea. Ea pote si trebue, de nu vre cà se pecatuésca, se cerce (càci pentru aceea ne-a datu-o Domnedieu) se cerce in misterie, cari nu se potu cuprinde cu mintea omenésca, *motivele credibilitatiei*; eara in celealalte póte si trebue se asude spre a cuprinde bine adevărurile naturali, cá asia credinti'a se ne-fia ratiunabila. — Ci voimu cu ast'a se intiarcámu mintea de la acea superba pretinsiune, cá numai aceea se vre se cunósca de adevératu, ce póte cuprinde ea marginit'a, alta inse nemicu. — — —

Se ne-intórcemu puçinelu la statulu presinte. Óre cari-su tatani necredintiei moderne, au nu Luteru si Calvinu?

Luteru fú atátu de ingonfatu, încátu nu se sfí de a insultá pre toti principii, regii si imperatii tempului seu; despretiuri santii parinti ai besericei si strigá in gur'a mare: cà o miie de santi Cipriani si santi Augustini nu voru fi in stare se dee pieptu cu dinsulu; cà inainte de elu nime nu a intielesu, ce e beseric'a, credinti'a, legea, sacramentele, sant'a scriptura; ma ce e mai multu acúsá beseric'a romana, cà nu scie latinescel!

Superbí'a fece pre Calvinu atátu de urgisitu inaintea chiaru si a asecliloru sei, încátu trecù de proverbiu dí's'a: E mai bine a mierge in iadu cu Teodoru Beza, decátu in ceriu cu Calvinu. —

Recusara acei'a a se supune credintiei, pre carea o pastrara sant'a beserica si contemporanii ei, — recuséza modernii de asta plasa de a crede aceea, ce tiene s. beserica si credintiosii ei. Cumu, se crediu eu — cúgeta intru sine — eu, care am studiátu atát'a si atát'a, mi-am adunatu atâtea si atâtea cunoscintie? Se credu aceea, ce crede si unu seracu cu spiritulu; se practisezu, ce practiséza si babele si copiii? Si asia se facu increduli din superbia, vrendu a figurá inaintea lumei de ómeni nu sciu câtu de invetiati si procopsiti, ma chiaru si de semidiei. Astfelu au marturisitu multi dintre cei mai impelitati necredintiosi ai secliloru trecuti in capetulu vietiei loru, si la lumin'a mortiei, desí debila, vediura lucrurile mai bine decátu in tóta viéti'a-le. —

Dreptu-care sorgintele necredintiei, dupa dí's'a celoru intiepti, e, afara de imnorantia, superbí'a si coruptiunea animei.

I. I.

(va urmá.)

Reflectari la „Viéti'a lui Isusu” scrisa de Renan.

I.

„Celu ce va cadé pre piétr'a acés'a se, va stricá, ear pre carele va cadé, lu-va sfermá.”
Mat. cap. 21 v. 44.

E cunoscutu, cumca franculu Renan a datu la lumina viétia lui Isusu, si cà elu in opulu seu néga divinitatea lui Isusu si alte mai multe adevăruri din viétia lui. Scimu si aceea, cumca ómeni de tóta clasa se prinsera cu pofta si pre'trecute se-i citésca opulu lui.

Acést'a, dorere, aréta decadinti'a omenimei de asta-di in privinti'a morale. Asupr'a opului lui Renan, despre care Ewald biblicistulu celu faimosu din Germani'a cá protestantu si a datu parerea cà nu e demnu de retunsu, au esítu mai multe critice in mai multe limbi parte prin diurnale parte in opuri anumite, si de-mi aducu bine aminte si in limb'a romana in principate*). Dupa-ce anevoa credu, cà publiculu nostru cititoru de sub coron'a Ungariei ar fi avutu ocaziune a cití in limb'a romana critice asupr'a opului acestui'a, mi-iau voia cá competente a-mi dá si io parerea in interesulu adevérului asupr'a lui.

In introducerea cartiei sale, unde vorbesce Renan despre isvórele, cu cari s'a folositu, amintesce dintre cartile V. A. cartea lui Danila, pre care o tiene de apocrifa, care s'ar fi escugetatu pre tempulu lui Antioeu Epifanu, adica in seclulu alu II. inainte de Christosu. Argumentele cari le-aduce incontr'a cartei acesteia, nu sunt ale lui ci ale lui Porfiriu paganulu din seclulu alu III., carele inca a impumnatu cartea acést'a. Intre alte argumente nemomentóse aduce si aceea, cà cartea lui Danila nu se afla in canonulu Iudeiloru intre profeti, ci intre agiografi. Cumca argumentulu acest'a nu ponderéza nemic'a, e certu, deórace se scie, cà numerarea cartei lui Danila intre agiografi e din tempulu mai dincoce; càci Josifu Flaviu istoriculu iudaicu despre clasificarea acést'a a lui Danila intre agiografi nu sciea, pentru cà la elu clasa cea din urma a cartiloru celoru sante, adeca clasa agiografiloru, cuprindea in sine numai 4 carti: psalmii, proverbiele, eclesiástulu si cantarea cantariloru; ear Danila se cuprindea in clasa profetiloru, adica in clasa a II. a cartiloru sante, cari la elu erau in numeru de 13. Mai tardíu Talmudistii au strapusu din clasa a dóu'a a cartiloru sante de la Josifu Flaviu 8 carti in clasa a trei'a, va se dica in a agiografiloru, si intre acele 8 a fostu si cartea lui Danila. Caus'a, pentru carea au strapusu-o intre agiografi, carea a fostu, anumitu nu se scie; destulu cà nu au strapusu-o acolo din cauza, cà dóra ar fi fostu de parerea aceea, cumca nu e scrisa de Danila, càci se fia fostu de acést'a opiniune, necumu intre profeti, dar nici intre agiografi nu o primiau.

Mai inpumnéza Renan cartea lui Danila si din acelu motivu, cà Danila nu se afla in cartea lui Isusu Siracu cap. 49, unde se descrie catalogulu barbatiloru celoru mai faimosi si in specie a profetiloru. E de insemnatu, cà autorulu cartei lui Isusu Siracu a traitu in seclulu alu III. inainte de Christosu. Nece acestu argumentu nu e a lui, ci totu a celoru vechi. Acumu fiendu cà Isusu Siracu despre Danila nu amintesce, díceau unii din cei vechi, si cu dinsi díce si Renan maimutiandu-i, cumca cartea lui Danila nu i-a fostu cunoscuta. Inse auctorulu cartei lui Isusu Siracu n'a avutu de scopu a aminti pre *scritorii* natiunei sale, fiendu cà amintesce si pre Calebu, Elia, Eliseu s. a., cari nu au scrisu nemica; ci i-a fostu se laude preste totu pre acei'a, cari au binemeritatu de natiunea loru. Asiadara de la voi'a lui a aternatu se amintésca pre mai multi au pre mai puçini. Inse pentru aceea-lu amintesce pre Danila profetulu Ezechielu in cap. 14 si 28. Seau póte si de aceea nu-lu amintesce pre Danila auctorulu cartei lui Isusu Siracu, cà elu numai despre profetii acei'a face amintire, cari au profetítu despre esiliulu babilonicu; si fiendu cà Danila nu-se numera intre acei'a, de aceea nice n'a potutu amintí despre elu. Cumca cartea lui Danila e scrisa de dinsulu si nu de altu cine-va pre tempulu Macavei-

loru si alui Antioeu Epifanu, se vede intre altele din argumentulu acelu ponderosu, cà dupa marturisirea lui Josifu Flaviu, candu a venitu Alesandru celu mare asupr'a Ierusalimului Iudeii i-au aretatu lui profetiele lui Danila; deunde urméza, cà acele au trebuitu se existe mai inainte de tempulu Macaveiloru, traindu Alesandru celu mare inainte de acesti'a.

Vorbindu Renan despre Josifu Flaviu díce, cà elu tiene de dém'n'a de credintia marturisirea lui despre Isusu, fiendu cà e scrisa in spiritulu lui Josifu, si déca a vorbitu Josifu despre Isusu, numai asia a potutu vorbí. E de insemnatu cà díce, cà numai asia a potutu vorbí Josifu Flaviu despre Isusu, precumu vorbesce; si totusi mai la vale afirméza, cà o mana crestina a indreptatu loculu acel'a, adaugundu unele espresiuni, fora de cari ar fi blastematoriu de Domnedieu. Acumu ce neconsecintia aréta Renan aici! Elu afirma, cà Josifu Flaviu numai asia a potutu vorbí despre Isusu, precumu vorbesce; si totusi cu acelasi resufletu díce, cà loculu acel'a e modificatu prin crestini, ceea ce altcumu numai cu „póte“ si „probabilu“ dovedesce, fora de a poté aretá vreunu esemplariu din editiunea cea originale neschimbata de crestini. —

Trecundu la evangeliu díce, cà acele sunt biografie in forma de legende, pentru cà sunt pline de minuni si de naratiuni supernaturale; prin urmare le néga fidedemnitatea istorica, fiendu de principiulu acel'a, cumca o naratiune supernaturale cá atare nu e de a se primí, fiendu mestecata cu insielatiuni ear autorii ei lesnecredietori. Díce, cà evangeliile sunt biografie in forma de legende, càci sunt pline de minuni; totusi in altu locu si elu crede, ca minunile sunt cu potintia, numai câtu ar vre cá o minune se se faca inaintea unei comisiuni scientifique, asia câtu de esemplu, déca ar fi vorba despre invierea cutarui mortu, dupa dinsulu ar trebú se se formeze o comisiune de fisiologi, de chemici si naturalisti, cari se judece: óre mortulu intru adevéru e mortu? Dupa dinsulu dara numai fisiologii, chemicii si naturalistii potu judecá mortu e cine-va seau ba! Prin urmare dara sor'a lui Lazaru n'a fostu segura despre mórtea fratelui seu! Cine póte crede unu asia ce-va? — E de insemnatu, cà argumentele, cari le-aduce incontr'a minuniloru eara-si nu sunt ale lui, ci ale lui Davidu Hume, pre care inse l'au refutat de ajunsu d. e. contemporanulu si patriotulu seu Campbell.

Déca omulu néga, cumca auctorii cei santi au scrisu inspirati de Spiritulu domnedieescu din descoperire domnedieésca, si déca prin urmare judeca cartile biblice numai din acelasi punctu de vedere, din care judeca si alte carti profane: atunci firesce lesne póte negá oríce. Si-ar poté Renan aduce aminte, cà ómenii cei mai mari din toti eviisi-au plecatu capulu inaintea scripturei. Esemplu ni-e Newton, celu ce dupa ce s'a ocupatu pana la alu optdiecilea anu alu etatiei sale cu studiile sale astronomice, in urma a luat scriptur'a si o citiá cu diligintia.

Cu tote aceste contradícundu-si Renan intru unu altu locu dechiara, cumca elu tiene totusi preste totu de demne de credintia evangeliile; si eara-si, cumca vedindu elu Palestin'a a aflatu, cà tecsturile evangeliiloru consuna cu locurile Palestinei. Ba nu numai fidedemnitatea istorica a evangeliiloru, ci si a toturor cartiloru sitorice o trage la indoéla, dícundu, cà strinsu luandu din naratiunile, din vorbirire si cuventele cele faimóse ale istoriciloru nice un'a nu e demna de credintia, din cauza: cà precandu s'au vorbitu n'au fostu stenografi. Acést'a in-

*) Si inca din pén'a unui fiu a lui Marte, a unui maiorulu din óstea Romaniei.

cât'va pôte se aiba locu la alte carti; dar nu si la tectulu scripturei, unde auctorii au scrisu din descoperire divina. —

Incâtu e pentru auctorii evangeliilor néga că evangeliile lui Mateiu si Marcu aru fi de dinsii scrise in form'a de adi. Dîce, că originalele lui Mateiu si Marcu au fostu acele, cari le amintesce Papi'a, cel'a ce cu privire la cuventele si faptele lui Isusu amintesce dóue. documente: 1) unu opu alui Marcu interpretele lui Pietru, care cuprindea naratiuni si fapte (*λεχθέντα και πραχθέντα*); 2) o colectiune de sentintie (*λόγια*) scrisa evresce de Mateiu. Aceste dóue opuri dupa parerea lui Renan nu sunt evageliile lui Mateiu si Marcu de asta-di, din cauza, că opulu lui Mateiu de la Papi'a stá numai din vorbiri, ci evangeliile lui Mateiu si Marcu de asta-di sunt elucrari nóue, cu cari unii au voitu a suplini defeptele cutarui tectstu. Dîce adica, cumca totu insulu a voitu a avé esemplare complete si asia acei'a, in a caror'a esemplarie erau numai vorbiri, au doritu se aiba si naratiuni, si dincontra. De-aici dîce că a venitu apoi aceea, de evangeli'a lui Mateiu a primitu mai tóte naratiunile lui Marcu, si eara-si, de in evangeli'a lui Marcu sunt mai multe, cari din *logiele* lui Mateiu-su luate. Prelanga acést'a totu insulu a mai adausu si din traditiuni. — Cumca evangeliile lui Mateiu si Marcu, dupa cumu sunt asta-di, nu aru fi scrise de Mateiu si Marcu, n'a aseveratu si intaritu acumu antâia óra Renan, ci inca altii mainainte; ce inse cumca nu e adeveratu, se vede chiaru din cuventulu *λόγια* de la Papi'a, sub care Papi'a n'a intielesu numai vorbiri, ci si naratiuni, ceea ce se vede intre altele de acolo, că unu opu alui Papi'a intitulatu: *λογίων κυριακών ἐξηγήσεις* cuprinde in sine atátu vorbiri câtu si naratiuni, precumu vedemu acést'a din fragmentele de la Eusebiu. Acest'a se vede si din marturisirea altoru parinti besericesci; că d. e. Ireneu, Clemente ales., Origene numescu tóte evangeliile nóstre *λόγια, λόγια κυριακα, τοῦ κυριου, τοῦ θεου*. Ba intr'o recenssiune interpolata a epistolei s. Ignatiu chiaru si faptele apostoliloru inca se cuprinde sub cuventulu *λόγια*. Déca dar Papi'a dîce, că Mateiu a scrisu *λόγια*, sub acele nu se intielegu numai vorbiri, precumu cugetau unii inca inainte de Renan, ci si naratiuni, si asiadara sub *λόγια* lui Mateiu de la Papi'a se intielege evangeli'a de asta-di alui Mateiu.

Nu e adeverata nici aceea asertiune a lui Renan, cumca naratiunile istorice a evangeliiei lui Mateiu si Marcu de adi aru avé unu isvoru comunu, a carui tectstu s'ar aflá acumu in un'a acumu in alt'a din evangeliile aceste dóue, si din cari evangelia lui Marcu de asta-di ar fi numai o repetire cu puçine schimbari; ci evangeli'a lui Marcu de adi e *λεχθέντα και πραχθέντα* lui Marcu de la Papi'a, care precumu amu vediutu mai susu n'a sierbitu de isvoru in naratiunile cele istorice *logieloru* lui Mateiu, ci fiecare din acesti doi evangelisti au scrisu independinte; că de esemplu Marcu are unele enarari proprie, cari la Mateiu, nu se afla, ear intemparile, cari se afla si la Mateiu, le enaréza in alta ordine si altu necsu; asia p. e. alegerea si tramiterea apostoliloru, care Mateiu le-enaréza deodata, Marcu le desparte si le descrie cá dóue templari deosebite; apoi si o parte a vorbirei acelei'a a lui Isusu, care o-a vorbitu dinsulu cu ocasiunea acést'a si care la Mateiu se afla totu intr' unu locu, Marcu numai atunci o amintesce, candu a predîsu Christosu invetiaceiloru sei cu puçinu inainte de morte-si persecutiunile cele venitórie. In urma multe chiaru si din vorbirea muntana, carea se afla la Mateiu, Marcu cu alta ocaziune

le amintesce. Apoi in descrierea intempariloru Marcu mai acuratu descrie starile impregiuru a lucruriloru template si nici cele mai menunte lucruri nu le-lasa neatinsce. Dintre mai multe fia destulu unu esemplu. Mateiu in cap. 9 v. 18 dîce numai atát'a, că a venitu la Isusu unu boieriu scl., ear Marcu i-amintesce si numele si dîce, că s'a chiamatu Iairu. Aceste si alte mai multe aréta invederatu, că Mateiu si Marcu au scrisu de totu nedependintu unulu de cătra altulu. (va urmá).

G. Popu, prof. de s. script.

Educatiunea colegiala.

(capetu).

Unii-si tienu de onóre si le place, candu vedu copiii ascundiendu-se si fugindu de ei, — si intru acést'a vedu respectu. Dar câtu de amaru se insiéla! Căci aceea nu e respectu, ci ur'a produsa prin tractarea neomenósa, prin rigorositatea gresita si prea mare. La noi e moda a tiené pre copilu departe, a nu-lu lasa se castige órecare confidintia in educatoriul si invetiatoriul; tractarea familiara cu copiii e dediosire, si amestecarea in vorbe cu ei, luarea loru la preambulare si altele asemenea sunt in ochii multor'a totu atâtea midilóce, prin cari educatoriulu si pierde din onorea sa. Dara ierta-me, educatoriule, se-te intrebu: pierdutu-si-au parintele teu trupescu respectulu inaintea ta, candu tu debunaséma ai fostu mai totdeun'a cu elu? Eata inca unu reu, care contribue fórté multu la educarea cea rea a junimei! Educare rea, dîcu, pentru că nu pôte se-se numésca altmintrenea. Si cumu ar si poté fi buna, candu educatoriulu se separéza de elevi si voiesce se figureze inaintea loru cá o fientia mai sublima decâtu omulu, candu afla placere in aceea că tremura elevulu dinaintea lui? Ce insémna aceea, decâtu a bagá de micu fric'a in elu si prin acést'a a-lu face o faptura servila, ce se pôte folosi in urma si in viéti'a practica de instrumentu la radicarea degetului celui micu si la o singura amenintiare? — Amu avutu si noi unu educatoriul adeveratu, a carui morte prea tempuriia o semtîmu asta-di, unu barbatu atátu de rigorosu intru sterpierea releloru si abusuriloru si intemeierea ordinei si a bunastarei soçiali, câtu nu-se afla asemenea lui; dara in educarea junimei asia de cu tactu, asia de intieleptu si placutu, asia de cunoscatoriul de anim'a cea frageda si tenera, câtu asta-di cu bucuria se lauda si se tienu fericiti acei'a, ce au fostu cand'va discipulii lui. Acel'a fú fericitul Marianu, care a datu probe invederate despre talentulu seu de a organisá scóle si a cresce tenerime.

Si ce va fi de educatiunea colegiala, déca educatoriulu va fi de acelu principiu, că alumnii se nu se lase a avé ce-va confidintia façia cu elu? La ce se-se adune se formeze o familia, déca educatoriulu nu se va portá cá unu tata in midilóculu loru? Si cumu va cunosce elu natur'a si aplecarea alumniloru, déca nu va fi totu in midilóculu loru, déca nu vorucutediá ei a-i dîce nice unu cuventu nici a-si spune vreo patima, ci se voru dedá la o ascultare órba? Nu este si nu va fi folositória o atare crescere; pentru că a cresce ómeni pentru lumea soçiala si apoi a nu-i desvoltá si provedé cu insusiri, ce recere soçietatea, insemnéza, a face din ce-va nemica. Familiaritate, umanitate castiga increderea pruncului, si de acést'a are lipsa educatoriulu de voiesce se-si ajunga scopulu. Déca posiede increderea, cu chei'a acést'a va intrá in natur'a, in fienti'a, in anim'a fiacarui, va cunósce pasii fiacarui

fora se aiba lipsa a alergá la midilóce asia de diosu, cumu e favorirea spioniloru si patronarea lingailoru. —

Acestea aru fi dupa parerea mea recerintiele in privinti'a spiritului seu tonului educatiunei colegiali. — Se mai adaugemu acumu ce-va despre clausur'a indatinata in colegie, convicte ori seminarie. Cá se potemu díce vreimu cuventu despre acést'a, se intrebamu: ce e scopulu colegiului, a cresce juni pentru sichastre ori pentru societatea omenésca? In casulu primu nu potu decátu a aprobá clausur'a in tóta strictéti'a ei; in casulu alu doile o reprobu. Ar fi dupa opiniunea mea destulu in colegie, déca s'ar statorí unu tempu, pana la care póte remané alumnulu afara, si tempulu, candu póte esí cu sociu afara, prelanga insinuare la mai marele seu.

Se cercamu acumu, cumu stamu cu activitatea alumniloru seu mai bine cu ocupatiunea lor?

Am dísu, cá in colegiele nóstre educatiunea, prin urmare si ocupatiunea e impartíta intre casa si scóla; dreptu aceea cu ocupatiunea din scóla are a face invetiatoriulu, ear acasa are de a face educatoriulu celu multu cu repetirea celoru invetiate si invetiarea celoru prelese in scóla. In privinti'a acést'a e a-se ferí de a sterní o emulare intre copii, pentru cá totdeun'a celu ce pierde nutresce ura incont'r'a invingutoriului, si asia piere armoni'a, intielegerea si iubirea fratiésca. Mai bine e a-se lasá de totu emularea aceea, seu déca se póte se-se introduca o emulare cu sine insu-si, asia d. e. pentru cea mai buna ocupatiune a alumnului se i-se dee unu premiu. Ear ocupatiunea asemnata pentru castigarea unei preferintie faciá cu ceialalti nasce invidiá si e stricatória.

Ce-va mai multu avemu a díce despre celelalte ocupatiuni. „Lenea e perin'a diavolului,” díce pre-dreptu proverbiulu. A folosí tempulu intregu numai pentru ocupatiunile scolastice nu se póte, ear a astringe pre elevi la aceea e stricatiósu, cáci in urma capeta ura cátra ele. A lasá tempulu nefolositu eara-si e stricatiósu, pentru cá elevulu nu póte stá in neactivitate, si nelucrându ce-va bine lucra ce-va reu, cumu e pentru esemplu joculu cartiloru si altele. A oprí deadreptulu acestea nu e prea consultu; cáci de ce se oprescu mai tare, de aceea nesuescu mai tare cátra acelea. Celu mai bunu midilocu este dara a ocupá pre elevi cu nesce lucruri, in cari trece tempulu prenesciute si nu lasa locu se cugete la lucruri nefolositorie. Atari ocupatiuni sunt: cantulu, music'a instrumentala si gimnastic'a, ba chiaru si saltulu. A invetiá pre baiati piese frumóse natiionali seu a-i deprinde in musica, fia aceea vocala fia instrumentala, insemnéza a-le nobilitá anim'a, a-le desvoltá gustulu esteticu si a-le inmultí amorulu cátra patria si natiune; cáci e cunoscutu, cumca nemica n'are influentia asia de mare si asia de atragutória asupr'a animei, cá cantarea frumósa. Prin cele dóue din urma se deprinde corpulu, se intaresce si-si retiene sanetatea. Acestea dealtmintrenea au fostu si sunt de lipsa nu numai in colegie, ci si in scólele atátu inferiori cátu si gimnasiali, pentru cá prin ele s'aru incungiurá multe fapte neplacute. — Incheiu cu oftarea, cá cele trei convicte ori colegie romanesci proieptate se-le vedemu cátu mai curundu in viétia si puse sub conducerea unoru barbati in totu tipulu apti a-le conduce cu succesulu doritu, pentru cá estmodu se vedemu in ele, cá in nesce gradine bine lucrate, inflorindu rosele si trandafirii tenereli spre glori'a si binele patriei si a natiunei. **M. P.**

Corespondintia.

Moftinulu micu, in 28 Iuliu 1865.

„Plinirea legi iubirea este.”
Rom. 13, 10.

Am cititu unde-va despre unu omu santu, cá preamblandu-se dinsulu cu amicii sei pintre florile campieloru, cu batiulu din mana dandu in drépt'a si steng'a loviá florile, ce cadiura in cale-i; deci intrebatu fiendu prin cutare din consoçi de caus'a acelei fapte omulu santu respunse: „Nu audi, frate, cumu-mi striga florile acestea in gur'a mare: iubesce pre Domnedieu, iubesce pre Domnedieu! Inse eu, deórace asia de puçinu iubescu pre Iubirea mea cea mai de frunte, pre florile acestea, ce striga iubire, voiescu a-le amutí.”

Acest'a cá omu santu trebuí se semtia iubire cátra Domnedieu; dara fiendu cá o-semtiá mai puçinu invapaiata, decumu pretindea strigarea floriloru, nu erá indestulitu cu caldur'a iubirei sale cátra Domnedieu.

Óre mai vertosu striga florile decátu deaprópele: iubesce pre Domnedieu? — Ce voru díce la acést'a cei ce bine sciú, cá déca cine-va pre deaprópele seu nu-lu iubescó, pre Domnedieu inca nu-lu póte iubi. „Déca díce cine-va, cá iubesce pre Domnedieu, eara pre fratele seu uresce, mintiuosó este.”¹⁾ Óre potu-se indestulí cu a loru cátra Domnedieu iubire, cei ce pre deaprópele nu-lu iubescu? Si déca nu iubescu pre deaprópele seu, óre potu díce ei din anima: „Iubite-voiu Dómne tariea mea?” Óre cei ce neubindu pre deaprópele seu, si prin urmare nepotendu din anima díce „iubite-voiu Dómne tariea mea,” cumu cutédia a díce, cá: „Domnulu e intarirea si scaparea loru?” Seau óre potu sperá, cá Domnulu — celu in deaprópele si fratií loru neubitu — se fia intarirea si scaparea loru, cei ce si aceea sciú preabine, cá dóue demandari mai mari a legii, un'a asemene celeialalte, sunt desemnate cá din cari aterna tóta legea si profetii: a) Iubesce pre Domnulu Domnedieulu teu; — b) Iubesce pre deaprópele teu, cá insu-ti pre tine?! —

Déca cine-va tientédia a nedusí sentiulu atragerei fratiesci, acestu fetu a amórei cátra deaprópele; déca cine-va voiesce a frange legatur'a consangenitatiei duratórie chiaru si pana la grópa; déca cine-va nu se infióra a amarí dulcea suvenire a sufletulu crestinu: díca, cá dinsulu iubesce pre deaprópele seu cá insu-si pre sine; díca acést'a cu fruntea deschisa! Póte va cutediá a díce; dara óre atunci „nu se-va aflá in gur'a lui limba insielatória?”²⁾ Óre „nu se-va inaltí limb'a lui in gur'a lui?”³⁾ Óre poté-va díce despre sine, cá „nu numai cu budiele, ci si cu anim'a iubesce pre Domnedieu?”⁴⁾ Óre poté-va díce: „Spiritu Domnului a graitu intru mine, si cuventulu lui pre limb'a mea?”⁵⁾ Ear decum'va cutédia a díce, aduca-si aminte „a nu iubi numai cu cuventulu nici numai cu limb'a, ci cu fapt'a si cu adeverulu;”⁶⁾ pentru cá acést'a iubire constitue fundamentulu legii evangelice. Iubirea deaprópelui plinirea legii este. Apoi modulu plinirei legii amórei fratiesci lu-póte invetiá din nenumerate locuri ale santelor scripturi, deunde deodata se-va poté convinge, cá „de ar graí in limbe — togma si angeresci, si de ar avé darulu profetiei *si tóta credint'a*, eara iubire nu are: nici unu folosu nu i-este.”⁷⁾ Si de nu si-a luatú ostenéla a cití pana acumu salutarele invetiature si legi ale bibliei sante, deací inainte-si va póte insusí din acelea doctrin'a si moralulu celu adeveratu, fora care nu e sperantia de mantuire; acelu moralu, carele ne-invétia, precumca „cáti in lege au gresítu, prin lege se voru si judecá;”⁸⁾ — in intielesulu caror'a adica iubirea fratiésca numai insoçita de conditiunile effuinte din aceea se numesce si este cu dreptu cuventu iubirea deaprópelui, carea adica: „indelungu rabda, nu pismuesce, nu se inderetnicesce, nu se trufesce; nu se pórtá cu necuviintia, nu cauta ale sale, nu se interita, nu

1) Ioanu 4, 20. — 2) Sofon. 3, 4. — 3) Mich. 6, 12. — 4) Mat. 15, 8. — 5) II. Imp. 23, 2. — 6) I. Ioanu 3, 8. — 7) I. Cor. 13, 1-3. — 8) Rom. 2, 12. —

se bucura de nedreptate — — —.¹⁾ Aici se cuprindu condițiunile necesare a iubirei cătra deapropoale, a caroru implinire noi de la totu crestinulu o potemu pretinde, decum'va vomu fi barmu atātu de-apropo socotiti, cá Samarinénulu, care facu mila cu celu cadiutu in talhari, des' fũ strainu.

Apoi noi mai credeamu si credemu, că suntemu frati de un'a si aceeasi natiune cu cei ce acumu oprescu repausarea mortiloru nostri in mormentariile sale; dara, dorere, unii voru cu fapt'a a-ne convinge despre contrariu, in butulu amórei sale fratiesci cu vorb'a de atâte ori atestate cătra noi! Dupa care poftimu totusi a intrebá: „Cine seau ce ne-va poté despartí pre noi de amórea lui Domnedieu?“ Cine seau ce de ceea a deapropoalei, a fratelui de un'a si aceeasi natiune? — Déca te semtiesci indreptatítu a sufocá in anima-ti iubirea cătra deapropoale si fratele teu, se nu credi, cá aibi iubire cătra Domnedieu; dara tu, frate, pretíndi totusi, cá: „nici imbuldiél'a, nici gón'a, nici mórtea, nici viét'ia, nici poterile, nici celea ce sunt acumu, nici celea viitórie nu-te potu osebí de iubirea lui Domnedieu“²⁾ (!); noi la acestea te-reflectamu, cá acést'a se fia tariea iubirei tale si cătra deapropoale, si purcedemu incontr'a ta apelandu numai la auctoritatea sumei evangeline, a carei p'edicatoriu si explicatoriu d'ici óa esci, a carei morala trebuie se-ti fia normativulu vietiei, moral'a „plinirea legii iubirea este!“ Altmintrea de vei graí togm'a in limbi angeresci, seau de vei avé darulu profetiei: nici unu folosu nu-ti este din profetie'a ta misiune.

Intru adeveru, mirare amara ne-surprinde citindu despre intrebuintiarea brachiului, ce turbura santele functiuni besericesci ale nóstre, scandalisandu chiaru si pre cei de alte confesiuni si instrainandu animele aplecate spre infratire nefaciurita! Fačia cu astfelu de procedura amu poté intrebá inca si de caus'a intrebuintiarii acelei'a, decum'va amu sperá respunsu sinceru; inse desperandu de capetarea respunsului sinceru intrebamu numai: óre nu strabunii nostri Romanii au primitu si invetiatu fora descliniere credint'ia si legea lui Christosu nemidilocitu de la capulu apostoliloru, de la s. Pietru? Si óre nu acést'a credint'ia a fostu si este, despre carea s. Paulu apostolulu cătra Romani (1, 8.) scrie: „Romaniloru! credint'ia vóstra se vestesce in tóta lumea?“ Aici respunsulu numai afirmativu póte fi sinceru si pentru aceea acceptabilu. Apoi: „credint'ia e un'a (Efes. 4, 5.), carea prin amóre lucrédia“ (Galat. 5, 5.); prin urmare déca noi in primitiv'a-ne credint'ia tienemu deplinulu, tienemu sum'a a tóta confesiunea apostolésca, óre pentru deplinulu credint'iei strabuniloru nostri cu dreptu suntemu esilati din çimterimele, in cari repausa parintii, fratii, consangeni si amicii nostri? Óre a nóstra e vin'a, cá noi tienemu si credemu totu? Si pentru cá noi tienemu si credemu tóta sum'a legeri, óre in tractarea cu noi nu mai vertosu principiile deplinelu nostru, — ce cuprinde partile tóte, — decātu a defectuosulu altor'a, trebuie se desierbésc'a de regula urmanda? Defectuosulu! Cáci óre viua este credint'ia, ceea ce nu are fapte de iubire? „Intru Isusu Christosu nimic'a nu folosesce, afara de — credint'ia, carea lucra prin iubire.“³⁾ Si déca nu e viua (cá „credint'ia, déca nu are fapte, mórta este intru sine“,⁴⁾ óre este ea deplina? Si déca nu e deplina, óre nu e si defectuósa, seau si mai puçina decātu defectuósa? — Ispitésc'a-se pre sine si raspunda s'e-si. Eara noi ferindu-ne a si amintí de demonstratiunea prin solgabiroulu in comun'a Banatu-Comlosiu esecutata, si abstragundu de la ordinatiunile guverniali, ce esista in privint'ia iertarei de a inmormentá fideli catolici resariteni*) si in mormentariile sale: ne-

indestulimu cu restringerea apelarei nóstre eschisivu numai la paginele santeloru scripturi, sante si nóue si si credintiosiloru, cari purcesera la esilarea mortului nostru din mormentariulu loru.

Nu fia imputata, cá nu ne-laudamu, ci spunemu adeverulu, ce e fórt'e la loculu seu aici. Nu odata s'a templat'u a mori câte unu credintiosu gr. orientalu cá caletoriu, sierbitoriu seau unecori cá cersítoriu in parochiele din partile nóstre, si nu numai l'amu inmormentatu cu cuvientia crestinésca intre mortii nostri, ci inca si competint'ia stolare amu condonatu-o in favórea remasei familie a repausatului. Pentru-aceea si din punctulu reciprocitatiei pretendemu, se fimu tractati crestinésce in fidelii besericeii nóstre pre unde n'avemu preoti seau mormentarie, tienendu de regula morala, cá: „cu credint'ia fora de faptele legii nu se-va indreptá omulu“,¹⁾ si cá: „plinirea legii iubirea este!“

Georgiu Juhász, preotu romanu gr. c.

Lugosiu, in 8. Augustu 1865.

Dieces'a greco-catolica romana a Lugosiuului, carea abia numai de optu ani a pasítu in viét'ia, ea a fostu destinata de Providentia, cá se fia propagatóri'a santei uniri cu beserie'a Romei intre Romanii din Banatu; propagatóri'a acei religiuni, de carea se tienu tóte popórele romanice din lume, afara de o parte a natiunei nóstre; propagatóri'a acei religiuni, pre carea o marturisescu mai tóte popórele cele culte ale Europei. Ea si in etatea sa acést'a inca tenera a avutu de a-se luptá, si se lupta si adi, chiaru cá o adeverata martira alui Christosu, cu atâte piedece si greutati, cari i-se punu din tóte partile in calea propasirei sale, cátu acele si pre cea mai vertósa si bine fundata diecesa o-ar'u fi ostenitu. Ma Domnedieulu ceriului si alu pamentului, care guverna lumea ésta frumósa, prin Spiritulu seu celu santu o intaresce si-i dá potere, cá in luptele sale, cari le-face pentru propagarea luminei*) intre credintiosii sei romani, se nu cada, si, crediendu tare in cuvintele Mantuitoriului Christosu: „*eacha io cu voi sum in tóte dílele vietiei pana la capetulu vécului*“, nice cá se sparia de tóte impiedecamentele, ce i-se opunu. Ea se lupta, cá se arete Romanului, cá déca i-place a se laudá cu Rom'a stramosiésca, se nu-i fia uritu a primí si credint'ia cea mantuitória a Romei, care atâte suveniru dulci are pentru noi Romanii.

Acést'a diecesa, carea din mai multe momente dóra in lume e cea mai grea de guvernatu, a datu si pana acumu destule documente, cá dins'a e mama dulce filoru sei; carea prelanga alte multe beneficie, cari le imparte filoru sei si cari nu-mi e scopulu aici a-le enumerá, s'a ingrigitu multu si de crescerea tenerimei scolastice, cá venitoriulu se póta avé apostoli — preoti — culti si adaptati cu scientie profunde, carii estirpandu superstitiunile, ce aducu multa dauna poporului nostru, se-i propuna limpede si curata religiunea lui Christosu cea salvifica.

Capulu acestei diecese, ilustritatea sa domnulu episcopu dr. Alesandru Dobra, in 22. Augustu 1858 cu ocasiunea nascerii archiducelui Rudolfu, principele de coróna, fiulu preabunului nostru imperatu, afara de capitalele, cari le-a oferitu la alte funduri diecesane pentru ajutorarea preoteseloru veduve si a orfaniloru loru precumu si la fundulu preotiloru deficienti, a pusu fundamentulu si la o fundatiune, pentru ajutorirea teneriloru scolastici, cari se destingu intre altii cu progresulu in studie si portarea morale, care fundatiune se numesce „*fundulu rudolfianu alu stipendiatiloru*“, si consta pana acumu din unu capitalu de 5.689 fl. in val. austriaca, la care au fostu concursu si urmatorii reverendisimi domni canonici cu câte 105 fl. v. a. precumu: Teodoru Aronu, fostulu prepositu capitulariu, Stefanu Moldovanu, Michailu Nagy, Andrea Liviu' si Mateiu Kiss. Fundulu rudolfianu din dí in dí totu mai cresce prin gratiosele oblate, ce le face preabunulu nostru archiereu la acestu fundu;

1) I. Cor. 13, 4—8. — 2) Rom. 8, 35—39. — 3) Galat. 5, 6. — 4) Iacobi 2, 17.

*) Numirea „catolicu resaritenu“ ni-se pare prea generala pentru noi Romanii greco-catolici. Denzinger (in opulu seu: Ritus orientaliu, 1863, tom. I. introd.) imparte popórele crestine din oriinte in dóue despartimente: in crestini de *ritulu grecescu*, Greci, Romani, Slavi; si de *ritulu orientalu*, adica: a) de ritulu ierusalimitenu (Sirii iacobiti si Sirii maroniti); b) de ritulu alesandrinenu (Coptii, si Etiopii); c) de ritulu caldaicu (nestorianii, Malabarii seau crestinií santului Tom'a in Indi'a, si Sirii orientali); d) de ritulu armenescu (Armenii). Tóte aceste patru rituri adica sémena tare la-olalta; precandu de alta parte diferescu precumu de celu latinu, asia nu puçinu si de celu grecescu. Eara apoi si natiunile aceste, cá si cele ce tienu ritulu grecu, sunt parte unite cu Rom'a parte nu. Red.

1) Rom. 3, 28.

*) Vedi asia, luminare si convingere! Heic cardo rei! Altmintrea: „totu ce nu e din credint'ia (tare, intemeiata pre convingere), e pecatu,“ — díce s. Gregoriu c. mare; ear noi adaugemu: si duce in pecate, si la alte rele. Red.

testimoniu invederatu: că, celu ce lucra prosperéza; dupa dicte-riulu italianu: *agire è vita, ed ózio è morte.*

Din acestu fundu s'au resolutu de veneraverulu consisto-riju a eparchiei Lugosiului, pentru anulu scolasticu 1864/5, ur-matóriele stipendie:

Lui	din clasa	VIII.	gimnasiale	fl. inva. au.
Lui Iosifu Murgu,		VIII.	gimnasiale	30
„ Nicolau Densusianu,	„	VIII.	„	25
„ Demetriu Iancu,	„	VII.	„	30
„ Acsentiu Gaita,	„	VII.	„	30
„ Romulu Leota,	„	VI.	„	30
„ Abelu Bociatu,	„	VI.	„	25
„ Stefanu Redicu,	„	VI.	„	20
„ Ioanu Stoianu,	„	VI.	„	20
„ Sofroniu Pascu,	„	VI.	„	20
„ Beniaminu Handscha,	„	IV.	„	20
„ Demetriu Balaciu,	„	IV.	„	10
„ Samsonu Popu,	„	III.	„	15
„ Liviu Iancu,	„	III.	„	10
„ Pietru Ciachi,	„	III.	„	15
„ Pietru Nandra,	„	III.	„	15
„ Balanu Suci,	„	II.	„	10
„ Nicolau Popescu,	„	II.	„	10
„ Nicolau Danilescu,	„	II.	„	10
„ Iosifu Popu,	„	II.	„	10
„ Ioanu Rosiu,	„	II.	„	10
Sum'a totale				365
Andrea Liviu, canon.				
custod. si administr. fondului rudolf.				

Inscientiari din provinci'a nóstra besericésca.

Archidieces'a Albei-Iulie.

Date statistice scolarie. Impartasímu si noi (dupa Gaz. Trans.) urmatóriele date despre starea scóleloru din Blasiu, estu locu de frunte a Castalideloru romane, crediendu, că acele nu voru fí fora interesu pentru ono-ratii cititori ai diuariului nostru.

I. Norm'a. Ea remase si in estu anu impartíta in trei clasi, din cari cea de antáia cu 2 despartimente. Caus'a, pentru care nu s'a potutu redicá si deschide nor-m'a, care in fapta se fia de patru clasi, si alte imbuneta-tíri prea de doritu intru asemene nu s'au potutu face, este lips'a de bani pentru inmultírea si remunerarea cu-venientiosa a personalului invetiatorescu. Că ajutoriulu cerutu de atâte ori de la statu pana acumu nu s'a doben-ditu! — Dara acumu fiendu primitu in bugetu si trecutu prin parlamentu se speréza esolvirea lui celu puçinu pentru a. v. si intru acésta sperare s'a si planuitu reor-ganisarea norme de aici in modu cosunatoriu cu tem-pulu presinte.

Numerulu scolariloru fú in clasa:

I	II	III	IV	sum'a
27	18	67	66	178.

II. Gimnasiulu. In cursulu acestui anu salariiele profesoriloru s'au imbunetatítu asia, cătu 7 prof., ce au sierbitu preste 3 ani capetara câte 600 fl., — 3 prof. cu mai puçinu de trei ani de serbitiu câte 500 fl., eara cei doi prof. de religiune, cari fiendu prof. de teologia si-au remuneratiunea din fundulu bobianu sistemisata (dupa tempurile de inainte de 48 destulu de bine) in 315 fl. v. a., au primitu intregirea salarielor sale pana la 600 fl. totu din fundulu institutiunei asia disu alu Basilitoru,

deunde ceialalti 10 profesori au intregi salariiele lor. Afara de aceea pentru propunerea cantului bisericescu si a muzicii vocali s'au datu remuneratiuni de câte 500 fl. v. a.

Statistic'a scolariloru in gimnasiu:

in clasa:	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	sum'a.
inmatriculati:	94	88	59	48	40	45	37	40	451
dintre cari:									
gr. cat.:	81	76	50	36	38	42	32	34	389
gr. res.:	11	12	9	12	2	3	5	6	60
r. catolici:	2	—	—	—	—	—	—	—	2
esaminati:									
in sem. II.	89	83	55	46	34	41	35	30	422
se promovédia	70	65	39	42	32	39	31	39	359
remanu	19	18	16	4	2	2	4	—	95
stipendiati	—	2	4	2	3	5	5	6	27

In anulu trecutu 1863/4

au fostu 99 77 68 54 69 52 54 48 521

De aici se vede a) cumca frecventi'a in alaturare cu cea din an. tr. e cu 70 mai mica. Caus'a este de o parte lips'a de bucate intru o parte insemnata a Ardélului si mai multu impregiurarea aceea, că din 100 scolari, ce au fostu opriti in clasele lor, in tomn'a trecuta nece a cincea parte nu s'au mai intorsu la scólele de aici; b) cumca numerulu stipendiatoru este si mai micu cá in an.tr. adica in estu-anu 37, atunci 32. Stipendiale au fostu:

2 Clainiane	à 126 fl. v. a.
1 Ramontianu	à 60 „ „
15 Naseudéne	à 30—60 „ „
1 De la asociat.	à 50 „ „
8 Rudolfiane	mai merunte.

Dupa ce partile indetorate a dá pane studintiloru, precumu amintisem si in an. tr., sunt acumu ajunse la stare destulu de buna spre a poté impliní detori'a ce jace asupra-le, pre anulu venitoriu se ascépta si impar-tírea fundatiunei de pane, de nu in natura, că in tempu-rile antemartiane, in ecvivalente banesci. Din 39 scolari de a 8. clase la esamenulu de maturitate s'au supusu 32 insi si au esítu matori totu 32. La tienerea verbalului au fostu de facia p. o. d. dr. Ioane Maioru cons. scol. Intru asemenea si la conferinti'a finale.

III. Facultatea teologica numerá:

Audítori in an. I. 21, in an. II. 21, in an. III. 17, in an. IV. 3, preste totu 62.

IV. In scól'a pentru fetitie au frecventatu 50 scolarie.

Preste totu au fostu in institutele de invetiementu ale Blasiului 751 individi.

Dieces'a Ghierlei.

I. Date statistice. Archidieces'a Albei-Iulie pre tempulu, candu s'au infientiatu ambele diecese sufra-gane, numerá cu totulu 1.246 de parochie. Din aceste subtragandu-se pentru dieces'a Ghierlei 572, archidie-cesei i-au remasu 674 de parochie; din cari eara tre-cundu la d. Lugosiului cámu 93, in fine pentru archi-diecesa au remasu 581, asiadara numai cu nóue parochie mai multe cá la Ghierl'a.

Numerulu sufletelor preatunci erá in sum'a de 551.989. Din aceste trecundu la Ghierl'a cu parochiele díse 261.229, in archidiecesa au remasu 290.760; din cari pentru d. Lugosiului trecundu 32.589, in urma archidiecesei i-au remasu numai 258.171, asiadara mai puçine decâtu la Ghierl'a cu 3.058 de suflete.

La dieces'a Ghierlei au trecutu de la Muncaciu inca 94 de parochie — necomputandu aici si filialile, cari

adause la parochie trecute de la Blasiu facu 666 de parochie. Cu cele 94 de parochie trecute de la Muncaciului au venitu si 120.000 de suflete, cari adause la cele de mainainte facu o suma de 381.229. —

Din aceste date puține se pôte convinge fiacine despre greutatea sarcinei, ce au de a suportá conducatorií fiacarei diecese. Ce e dreptu archidiecesei, carea are de a face si cu diecesele sufragane, acést'a sarcina i-se maresce; inse greutatea se face totusi mai suportabile atátu din aceea impregiurare, cá fiendu ea vechia nu-i lipseste intru atât'a organizarea interna (?), cátu si prin numerulu mai insemnatu alu membriloru pusi spre conducerea ei. Credu inse, cá nu mai puțina greutate jace pre umerii aceluor barbati, cari-su chiamati spre gubernarea diecesei Ghierlei, si acést'a din mai multe puncte, anume:

- asta diecesa fiendu inca nóua, organizarea ei poftesce inca multe;
- midilócele materiali, fora de cari in tóte lucrurile cu greu poti se profitezi si propasiesci, nu le-are nice-decátu in proportiune amesurata marimei si puse-tiunei sale; si
- o mare greutate jace precumu mi-se pare si in aceea, cá fiendu acést'a diecesa — dupa cumu amintisem mainainte — din punctu politicu-administrativu impartíta in dóue, adica o parte tienendu-se de Ungari'a si cealalta de Transilvani'a, ordinariatulu seu guvernulu diecesanu in afacerile sale are de a core-sponde cu dóue gubernie politice, care impregiurare nu puținu contribuesce spre greutatea administratu-rei ei.

II. Ordinatiuni. Prin numerii ¹⁴⁰/₄₈₀, 1579, si 1679 se provóca credintiosii eparchiotti la ajutórie contribuinde pentru radicareá besericeí din Surducu comitat. Soln. dinleintru, pentru parochulu N. Cherebetiu din Cusdriór'a dearsu, pentru „societatea santului archangelu Michaelu“ din Vien'a, si pentru ajutorirea doctorandului din scientiele juredice Vas. Popu in Pest'a; eara prin numerulu 1638 se deschide prenumeratiune la opulu intitulatu: „Originea si biografia, cuventarile diétali si program'a politica-natiunale a domnului Aloisiu Vladu de Salisce, fostu deputatu la dietele Ungariei din 1848—49 si 1861.“

III. Stramutari in statulu personalu. a) In Ér-Szodoró s'a despusu o. d. Franciscu Hosu, fostu parochu in Firminisiu. — b) In Firminisiu s'a despusu d. Gregoriu Popu, teologu absolutu.

Literatura.

Privire rapede preste CCCXIII din proprietatile asia-numite „mosétele monastiresci,“ din cari s'a formatu maretiulu fundu religiunariu alu besericeí dreptu-cred. res. din Bucovin'a, facuta dupa adeverintie autentice seu urice prin Aronu Pumnulu, prof. de limb'a si liter. rom. la gimn. plinariu din Cernauti. 1865. Pretiulu 1 fl. 30 cr. v. a. — Important'a carte scrisa de unu invetiatu romanescu, renumele carui'a o recomanda destulu spre cea mai caldurósa imbraçisiare, ne-impartasiesce pre 204 pagine istori'a infientiarei, fasele, prin cari a trecutu, si starea de façia a colosalului fundu religiunariu, ce posiede asta tiericica romana. Cifrele ilustra mai bine. Acestu fundu rel. adica facea in 1864 sum'a totala de 11.710.445 fl., veniturile anuali ale fon-

dului 693.239 fl., din cari subtragundu spesele de 606.717 fl., se aréta unu prisosu de veníturi de 86.522 fl. Fia, cá literatii nostri depretotindeni se se petrunde de important'i a publicarei ataroru documente istorice, pentru cá ele se nu se mai dee in préd'a uitarei, cá in trecutu.

Sul tema proposto dalla regia academia di scienze, lettere e arti in Modena: „Se la libertà d'insegnamento sia un diritto secondo ragione, ed in caso affirmativo entro quali limiti debba tenersi circoscritto?“ Dissertazione dal Cav. Cesare Cantù, premiata nel concorso academico dell' anno 1863.

Wann wurden unsere Evangelien verfasst? von C. Tischendorf. Leipzig. 1865. Pr. 12 Sgr. — E indereptatu incontr'a lui Strauss, alu carui opu inimicu besericeí esí acumu in a trei'a editiune sub titlu: „Der Christ des Glaubens und der Jesus der Geschichte; eine Kritik des Schleiermacher'schen Lebens Jesu. Berlin. 1865.“ — Protestantele Strauss se tiene de sect'a aceluor spirite, cari vieza din negatiuni si contradictiuni. Una atare purcedere pôte se face sfara in tíera pre scurtu tempu; inse fundamentu firmu nu pôte se aiba niciodata. Elu crediù asia, cá dupa cele dóue editiuni ale propriului opu, intitulatu „Viéti'a lui Isusu“, credinti'a crestina se va stinge cu totulu; ci in asta parere se insielá. Opu-scululu celu romanticu si superficiale a lui Renan i-se parù atátu de periculosu pentru renumele seu, care si-lu castigase cá unulu ce a fostu mersu decátu toti mai departe pre campulu negatiuniloru, incátu se crediù astrinsu se ésa cu a trei'a editiune. Prim'a si a dóu'a editiune e scrisa numai pentru teologi, eara cést'a a trei'a pentru poporu, in carea revóca unele concessiuni facute in grati'a crestinismului in editiunea a dóu'a, si jurue pre tóta lumea, cá numai prim'a si a trei'a editiune se o considere de adeveratulu seu fetu. E lucru necredibile si totusi adeveratu, cumu de acestu omu de altmintrea ageru in critica, pôte se cadia in nesce contradictiuni si visuri atátu de preocupate, de cari se ingretiosiéza mintea cea sanetósa. Ce se tiene de viéti'a si sistem'a lui, ne vomu intórce cu alta ocaziune la ele. — Incontr'a acestui'a-si redicá Tischendorf vócea. Predereptu díce dinsulu, cá „cu persón'a cea marétiá alui Christosu stá si cade crestinismulu. Despóia acésta persóna de marimea ei, si cu dins'a cade credinti'a si sant'a beserica. Viéti'a lui Christosu e in scienti'a crestina una intrebare decidiutória pentru esistencia ori neesistinti'a besericeí. De aceea si inimicii lui Crestu nu ataca intru atât'a invetiatur'a cátu person'a lui. Ei inaltia puritatea si sublimitatea moralei lui Crestu pana la alu sieptelea ceru, eara asupr'a persónei lui scupu blastemari, facu din ea mituri si Domnedieu mai scie ce nu.“ Predereptu se amaresce Tischendorf asupr'a acestoru ómeni si-si redica viersulu pentru minte, credintia, scientia si onóre. Bine díce, cá: „pentru necredinti'a, carea se latf acumu intru tóta frivolitatea sa in acea emancipare a spiriteluor, pre care o mai suferé bunetatea domnedieésca, scienti'a nu mai are arme. Acést'a necredintia s'a incorporatu in cartea lui Renanu; aci-i se arata poterea si succesulu, acést'a e gletatea ei, carea fuge de scientia. Cu totulu altmintrea stá lucrulu cu demonstrarile cele scientifiche contrarie vietiei lui Crestu, cu atacurile istorice indreptate incontr'a evangelieluor si a originei lor. Incontr'a acestoru si noi potemu protestá in form'a sa pre campulu si bas'a scientiei. Adeverulu aci repórta fora indoéla victoria.“ — E acomodatu tare tempului, in care traimu, si lectoriulu va avé multu folosu din elu.

Tanc X. Histoire diplomatique de la guerre d'Orient en 1854. Strasb. 5 fl.

Pellarin Ch. Essai critique sur la philosophie positive. 5 fl.

Cournot M. Des institutions d'instruction publique en France. Pr. 7 $\frac{1}{3}$ cr.

„Reuniunea francfurtana de brosiure”

se numesce o insoçire nouă, viéti'a carei'a datéza numai de la *adunarea catolica generala* din 1863, tie-nuta in Francfurt. Intr'adeveru seclulu nostru e admirabilu in lucrurile, ce si câte le-produce! Si déca acésta productivitate-si nasce si fetii sei bastardi: cu atât sunt mai de admiratu inventiunile, prin cari geniulu celu bunu alu tempului se straduesce a paralisá acele screscature seu sterpiture daunatióse ale vécului, pre orisiunde si-aru scóte ele capulu la ivéla.

Cine nu scie, câte opiniuni stangacie se latiescu si respandescu in dílele nóstre, demulteori despre cele mai generali si mai vitali intrebatuni, prin o mare parte a scrieriloru periodice — nu dícemu cá totdéuna din vreo reintia care-va, dara la tóta templarea de cele mai multe date din o studiare de totu superficiala si din neaprofundarea causeru? Cine nu scie mai incolo, ce rola insemnata jóca adi in privinti'a acést'a brosiurele? — Eaca totodata motivulu urdírei „reuniunei francfurtane de brosiure“ prin aceste intrebari indegetatu!

Laudata reuniune adica si-a propusu: cá cele mai momentóse si mai venturate cestüni soçiali de dí se-le pertracte in brosiurele de câte dóue cóle tiparite, de cari se ésa celu puçinu diece pre anu; se-le pertracte in stilu poporalu cá menite pentru poporu; si in urma se-le pertracte — abstragundu de la orice polemia bescericéscă seu politica — din punctu de vedere catolicu, seu graindu mai bine, din singurulu punctu de vedere alu adeverului.

Nu vomu se vorbimu aici despre capacitatile recunoscuté, ce se reunira spre scopulu amintitu; vomu se aretamu astadata numai titlulu câtor'va brosiure, ce au si parasitu tipariulu, — si pana candu intr' unu numeru viitoriu vomu in traducere a publicá si noi vreun'a din ele cá de proba.

Pana acumu au esítu la lumina urmatóriele: Die Kunst Jedermanns Sache (arta e proprietatea fiacui), de dr. Aug. Reichenberger. — Galileo Galilei und die römische Verurtheilung des kopernikanischen Systems (Galileu Galilei si osendirea sisteméi copernicane prin curtea de Rom'a), de dr. Christ. Arm. Vosen. — Die französisch-sardinische Uebereinkunft vom 15. September 1864 (conventiunea franco-sardinesa din 15 Septembrie 1864), de dr. Hergenröther. — Johann Hus; I. Abtheil. Johann Hus, der Feind der Deutschen und des deutschen Wesens; II. Abtheil. Johann Hus als Reformator und seine Verurtheilung (Ioanu Hus; part. I.: I. Hus, inimiculu Germaniloru si alu lucruriloru germane; part. II.: I. Hus cá reformatoriu si osendirea lui) de dr. Ioanu Friedrich. — Gustav Adolf in Deutschland (Gustavu Adolfu in Germani'a), de Ioanu Ianssen. — Der moderne Fortschritt und die arbeitenden Klassen (proposáirea moderna si clasele lucrátorie), de Ios. M. Hägele. —

Óre candu vomu avé si noi o reuniune, carea se se ingrigéscă de lectur'a morala necesaria, de carti bune

si folositorie pentru junime si poporu? Ore fundulu seuu legatulu lui Sim'a Aradanulu, amintitu in numerulu nostru precedinte, nu ar poté formá simburele, din care se resara o asemenea reuniune? — — —

Ochire prin lumea politica.

(din 1—14 Augustu.)

Cronica interna. Noulu ministeriu si-a inauguratu activitatea sa prin unu actu, precátu de liberalu pre atât'a si dreptu, prin publicarea multu doritei amnestie de presa. Ast'a fece cea mai placuta impresiune in tóte cercurile; căci cu descaltur'a cea fora mesura, carei fusesse supusa pres'a sub sistem'a cadiuta, nice chiaru partit'a conservativa nu erá invoita. Numai cu un'a ne-a lasatu in indoéla laudatulu actu de gratia imperatésca: cumca óre amnestiéza-se numai pedepsele dictate de jude pentru vreunu delictu de presa, seu si urmarile judecatiei seu a osendirei, d. e. pierderea dreptului de alegere activa si pasiva pentru tóta viéti'a, si a altoru drepturi cetatiansci politice? Se speréza, cá interpreta-rea, ce se ascépta de la locurile competinti, va fi gratiósa eara nu rigorósa.

Afara de acestea din monarchi'a nóstra n'avemu decâtu trei cercularie oficióse ministeriali de inregistratu, din cari pre unulu lu-emise d. ministru de statu com. Belcredi, pre cel'alaltu d. ministru de finantie com. Larisch, ear pre alu treilea d. ministru de justitia de Komers. Cel'a alu ministrului de statu promite refórmé nu neinsemnate, dreptu-ce a si fostu primitu in publicu cu multa placere. Pasagiulu cerculariului: — „*Pentru tierile, locuite de mai multe nationalitati, recomendu nepreocupatiunea cea mai stricta si procedura egalmente drépta fácia cu fiacare. Oficiolatele si singularii oficiali in atingere cu poporulu se voru folosi de limb'a acestu'a, si capacitatea spre acést'a e unu momentu importantu si decisivu la judecarea aplicabilitatii cutarui oficialu,*“ — acestu pasagiu are insemnate mare si pentru fratii nostri romani din Ungari'a. Despre acést'a nu se va indoí nimene, cine nu va pierde din vedere solidaritatea, cu carea trebuie se purcéda in deslegarea intrebariloru pendinti ale statului toti membrii cabinetului actuale, ai unui cabinetu compusu togm'a pentru cá — dupa ce celu abdísu n'a potutu — se aduca dinsulu in consunantia interesele provinciiloru si ale popóreloru diferite.

Cronica esterna. Pre scen'a politiceí esterne aflamu inainte de tóte pre cele dóue poteri mari germane incaierate — desí inca numai diplomatesce — un'a cu alt'a. Ducatele Schleswig si Holstein au devenitu a fí in intielesulu deplinu alu cuventului márulu Eridei aruncatu intre ele. Une diurnale au si inceputu se sufle in trompet'a de bataia, dupa cari inceputulu dramei sangeróse intre Austri'a si Prusi'a nu ar fí mai multu tare departe. Aici apoi e chiamarea ministeriului nostru de esterne, si noi si credemu cumca com. Mensdorff si-va face punctu de onóre din aceea, de a deslegá nodulu in modu pacicu si a nu lasá cá elu se se taia cu sabi'a. Dar si mai tare credintia si sperare avemu in respectulu acest'a in suveranii statelorú din intrebare, dintre cari regele Prusiei se afla asta-di pre teritoriu austriacu in Salzburg, in care apropiare va fí cu nepotintia cá imperatulu nostru se nu-i dee o visita.

Altmintrea in defectulu altoru intemplari mai momentóse fóiele politice se ocupa cu aliantie care de care mai impenate si mai incornurate. Se amintimu si noi pentru curiositate un'a din cele mai picanti. Ea se chiama alianti'a franco-pruso-italienésca, si ar fi calculata pentru casulu mortiei Nestorului domnitoriloru din Europ'a, a regelui Leopoldu din Belgi'a. Resultatulu aliantiei ar fi dupa acelesi diuarie: incorporarea Belgiei cu Franci'a, a ducatelor Schleswig si Holstein cu Prusi'a, a — Venetiei cu Itali'a. Se non è vero, è ben trovato.

Belgi'a prin insoçirea ideelor ne-aduce aminte de Mecsicu, imperatés'a carui'a, precumu se scie, e fiu'a regelui Leopoldu. Astadata vomu se mai insemnamu numai eara-si o fapta, cá adausu la cele ce dîseramu in numerulu nostru premersu despre doctrin'a Monroe; eara acést'a fapta e, cumca regimulu din Washington o scrisóre a imperatului Maxisimilianu o tramise inderetu nedeschisa. Multe diurnale-si facu totusi reporturi din Mecsicu, cari depingu referintiele junelui imperiu cu colorile cele mai purpurie. Ci in impregiurarile de noi indegetate, — macaru de vomu si luá in cosiderare jefele, ce le-aduse si aduce Franci'a pentru crearea si conservarea acestui tronu, si de vomu pretiuí cátu de presusu dealt mintrea potintele protectoratu alu imperatului Napoleonu III., — presintele si viitoriulu imperatíei mecsicane nu se póte privi si numí altcumu, decâtu fórtu criticu.

Principele Alesandru Ioanu I., trecundu *incognito* prin Vien'a, a consultatu pre renumitii medici Skoda si Oppolzer despre scaldele de Ems; consiliulu fu afirmativu. Cus'a si scalde: ast'a le-aduse multoru aminte de intelnirea, ce-o avuse domnitoriulu Romaniei, inainte de reshoiulu orientalu, cu imp. Napoleonu si repausatulu diplomatu si nemoritoriu barbatu de statu alu Italiiei Cavour la scaldele din Plombière. Rapedi-se-va seau ba Alesandru Ioanu I. si de astadata pre unu tempu órecare si la bàile acele — urm'a ne va invetiá. Multi nervosi voru a vedé in fiacare fenomenu câte unu omenu.

Varietati.

Inregistrandu noi in nr. trecutu foile rom. din Austri'a, ne luamu voia a aduce acumu si diuarele fratiloru nostri romani depreste Carpati. Ele sunt: *Conscientia natiunala*. Direct. C. A. Rosetti, gerante respunsabilu Porfiriu Stoianescu, in Bucuresci (suprimata). — *Trompet'a Carpatiloru*; esa de trei ori pre septemana, cósta pentru Austri'a pre siese luni 20 fl. in argintu. Direct. Cesare Boliacu, gerante G. Constantinescu, in Bucuresci. — *Opiniunea natiunala*, diuaru politicu, literariu si comercialu: esa de dóue ori pre septemana, cósta pre anu 14 fr., 20 cr. argintu. Direct. N. G. Orasianu, in Bucuresci. — *Reform'a*, diuaru politicu, comercialu, agricolu si literariu; esa odata pre septemana, cósta pre diumetate de anu 3 galbeni. Direct. I. Valentinianu, in Bucuresci. — *Tribun'a romana*; esa de dóue ori pre septemana, cósta pre semestru 42 lei mold. Redact. C. Lucchi in Iasi. — *Mercuriu*, diuaru comunalu, comercialu, industrialu, scientificu si literariu; esa odata pre septemana, Mercurea; cósta pre anu 60 de lei mold. Redact. C. Troteanu, in Galati. — *Tesauru de monumente istorice pentru Romani'a*; esa odata pre luna in fascióre de câte 4—5 cóle. Pentru Austri'a tomulu I. si II. câte 10 fl. v. a., cealealte numai 6 fl. v. a. — *Natur'a*, diuaru

pentru propagarea scientieloru positive in Romani'a; esa odata pre septemana. Redactori dr. C. Esarcu si lic. D. Ananescu, in Bucuresci. — *Preotulu*, fóia besericésca; esa odata pre septemana, cósta pre anu 56 lei mold. Proprietariu si direct. archim. Clemente Nicolau; redactoru Michaelu Stamati, in Iasi. — *Cical'a* foia umoristica; esa odata pre septemana, cósta pre anu 14 fl. 20 cr. argintu. Direct. A. Geanoglu, in Bucuresci (suprimata.)

In asilulu *Elen'a-Dómn'a* din Romani'a sunt astadi 125 copii interni, dintre cari 35 baiati si 90 fetitie; ear esterni 39 fetitie si 60 baiati. Trompet'a Carpatiloru face cu ocaziunea ast'a ministrului de instructiunea publica propunerea: cá se se destine o manastire de calugaritie, dreptu scóla de fete si scóla normala totodata, pentru *maice piose de caritate*; se se aléga calugariti'a cea mai intieleginta si cea mai morala de superiór'a acestei comunitati, carei cá ajutoriu se i-se dee doi profesori familisti, in a caroru familia n'a petrunsu nice o péta a nemoralitatiei ori a calumniei.

Adunarea generala a Asoçiatíunei transilvane romane se va tiené in 27 Augustu a. c. la Abrudu. Cestiunea uniformitatiei ortografice inca va veni la desbatere. Noi asceptamu cu neastemperu vindecarea unui reu, ce nu-lu mai potemu portá.

Pentru redicarea monumentului lui Simeonu Barnutiú s'au adunatu pana acum'a 57 fl. 55 cr. v. a. si 1 galb. Romanii sunt prea indiferinti cátra prochiamatorulu libertatiei natiunali.

Inaltulu consil. r. de locutienintia alu Ungariei a sistatu cursulu practiculu pentru docintii comunali rom., tienendu in Aradu, din aceea cauza, cá nu s'a potutu capetá o incapere, in care s'ar fi potutu tiené instruirea in tempu de 3—4 sept. cu 300—400 de individi.

Telegrafulu rom. ne spune, cá presbiteriulu si represintanti'a beseric. evang. lut. din Miercurea inca in 28 Maiu a. c. prin maioritate de voturi a resolutu 2000 fl. v. a. cá ajutoriu pentru zidirea besericeei gr. or. din locu.

Espusetiunea de obiepte besericesci si literarie, ce se va tiené in Trier cu ocaziunea adunarei generali a asoçiatíuniloru catolice, se va incepe in 15. Augustu si va durá pana in 15 Septembre. Tóte obieptele au de a se tramete pana in 10 Augustu.

Dlu Iosefu Galu a primitu laurea de doctoru in drepturi la universitatea Vienei; ear d. Michaele Besianu a facutu censur'a de advocatu in Pesta.

Indreptare. In numerulu 3 alu Sionului rom., rubric'a „literatura“ in sirulu alu sieptelea citeste: „citéza si unu me-neiu *romanescu* manuscriptu“ sel.

Post'a redactiunei. P. t. domniloru: A. B. in Borsi'a. Esemplarie avemu cu sutele din toti numerii esiti pana acumu.—I. V. in Lighetu. Tramite-ni-lu. Atari documente sunt totdeun'a de a se dá publicitatiei, pentru cá se sierbésca de exemplu pentru alti, si respectivii se secere meritat'a recunoscintia a contemporaniloru si stranepotiloru. — G. P. in Blasiu. Ti-amu inplinitu bucurosi dorintii'a; numai fiendu materi'a cámu intardiata, Te rogamu se nu Te intindi prea pre-lungu si se-i dai o látare cátu se póte mai practica. — G. M. in Desiu. Ne-rogamu cu onóre de articulu promis in privinti'a scólei din L. u. — V. G. in S.-M. m. Pentru alte comunicate vomu fi recunoscatori, dar celoru tramise le-a cámu trecutu tempulu; apoi preste tóte, cumu Tevei convinge, Te-a prevenitu altulu. — I. B. Oradea mare. Articulu sosindu-ne la incheierea numerului, lu-vomu folosi cu multiamita in celu viitoriú. —